

POLITICA CONDUCERII RSS MOLDOVENEȘTI ÎN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN PERIOADA 1944-1953. „ȘCOALA NOUĂ” DE SORGINTE SOVIETICĂ *

Academician Valeriu PASAT

*EDUCATIONAL POLICY ESTABLISHED BY
THE MOLDAVIAN SOVIET SOCIALIST REPUBLIC
BETWEEN 1944 AND 1953. „THE NEW SOVIET
SCHOOL”*

The historian's article academician Valeriu Pasat analyses the steps undertaken by the soviet regime, instaurated in Bessarabia in 1940 and developed later in the Moldavian Soviet Socialist Republic after 1944. The aim of this educational policy was the liquidation of illiteracy, the introduction of Russian as the language of instruction in schools steps that was rejected by some teachers. By relegating and repressing intellectuals, the new regime was trying to educate the *soviet individual*, devoted to the new policy, that was a part of the propagandistic soviet system and of the ideologized educational frame.

Anii 1940-1941 și 1944-1953 au jucat un rol-cheie în istoria tuturor domeniilor vieții RSS Moldovenești. Au fost niște etape istorice complexe, dar și tragice, marcate de ororile războiului și de oprirea stalinistă. Procesele care s-au desfășurat în Republica Moldova între aceste două repere cronologice pot fi caracterizate în general ca o etapă decisivă a formării Republicii unionale Moldovenești și a sovietizării ei, adică a transformării preponderent forțate a vieții politice, economice, sociale, dar și a vieții culturale în conformitate cu standardele sistemului sovietic socialist.

Din punctul de vedere al culturii, mai exact al științei de carte, în perioada supusă cercetării, în virtutea unui șir de cauze istorice, în linii generale, populația se caracteriza printr-un anumit grad al analfabetismului.

La 12 august 1940 a fost adoptată Hotărârea cu privire la reorganizarea școlilor din RSS Moldovenească, ce stipula reorganizarea școlilor de cultură generală (școli primare, gimnazii, licee), care au

* Articol scris în contextul cercetărilor pentru care autorul a fost ales în calitate de membru titular al AȘM, prin decizia Adunării Generale a membrilor AȘM din 6 decembrie 2012.

existat în Basarabia până la 1940, în școli primare (de 4 ani), medii incomplete (de 7 ani) și școli medii (de 10 ani). Problema primordială era lichidarea analfabetismului.

Potrivit estimărilor conducerii republicii, la acea dată nivelul analfabetismului populației RSS Moldovenești era extrem de înalt. La jumătatea anului 1945, ponderea populației analfabete ajungea la cota de 65%, iar între femei – la 85% [1]. Combaterea analfabetismului și a slabei științe de carte a fost declarată drept una dintre sarcinile prioritare ale noii puteri.

Dacă e să comparăm cu perioada interbelică, conform recensământului din anul 1930 analfabetismul constituia printre bărbați 48,5%, iar printre femei – 74,9%. Lichidarea analfabetismului era dată drept problemă prioritară și a conducerii române în perioada interbelică, însă programul fusese realizat atunci doar parțial.

După război, analfabetismul era, pe bună dreptate, considerat un obstacol în fața dezvoltării culturale și economice a republicii. De lucrători instruiți aveau nevoie colhozurile, sovhozurile și întreprinderile industriale care se înființau, de recruți instruiți aveau nevoie armata. În fine, știința de carte constituia o condiție importantă pentru însușirea propagandei sovietice, ale cărei arme principale erau atunci ziarele și alte tipărituri propagandistice.

Pentru depășirea analfabetismului și ridicarea nivelului de cultură generală a populației, în RSS Moldovenească erau aplicate în fond metodele testate deja în URSS în perioada antebelică – diversele „campanii culturale” „extraordinare” și dezvoltarea școlii sovietice care îndeplinea sarcinile de instruire și de propagare a noilor principii ideologice și morale. Printre obiectivele „campaniilor culturale” se numărau, în primul rând, instruirea analfabeților și a persoanelor cu puțină știință de carte. La 17 iulie 1945, SCN [2] al RSSM și biroul CC al PC(b) [3] al Moldovei au adoptat hotărârea „Cu privire la lichidarea analfabetismului și a științei puține de carte între oamenii muncii din RSS Moldovenească”, care prevedea instruirea în anul de studii 1945-1946 cu forțele învățătorilor, lucrătorilor din domeniul culturii și sindicatelor a 450 mii de analfabeți și persoane cu puțină știință de carte [4]. În realitate, în anul de studii 1945-1946 în școlile de acest gen au fost instruite 289 mii de persoane.

În plus, după cum se arăta în raportul CC al PC(b) al Moldovei din 5 februarie 1947, dintre aceste 289 mii de persoane analfabete și cu puțină știință de carte anul de studii respectiv l-au finalizat doar 131,5 mii de analfabeți (aceștia au fost transferați în grupele de persoane cu puțină știință de carte), iar grupele cu puțină știință de carte au fost absolvite

de 58,3 mii de persoane [5]. Aceste date ar fi trebuit să pună pe gânduri conducerea republicii. Dar, după cum se spunea în raportul de activitate al Biroului CC al PC(b)U pentru Moldova, pe anul următor, când campania a cuprins 297 mii de persoane analfabete și cu puțină știință de carte, „dacă această muncă nu va slăbi, lichidarea analfabetismului și a științei puține de carte va fi în fond terminată în decursul a 3-4 ani” [6].

După cum au arătat evenimentele ulterioare, această estimare fusese prea optimistă. Ea se baza pe presupunerea că cifrele rapoartelor reflectau starea reală a lucrurilor în domeniul instruirii analfabeților. În realitate însă, înscrierea în școlile pentru analfabeți era în multe cazuri formală. Mulți dintre cei incluși în liste nu frecventau școlile. Alții nu puteau însuși programa sau uitau repede tot ce învățaseră (fenomenul „analfabetismului repetat”).

După cum raporta la CC al PC(b)U, în noiembrie 1950, șeful Secției propagandă și agitație a CC al PC(b)M, K. U. Cernenco, în total în anii 1944-1949 în Moldova au fost instruite 445 mii de persoane analfabete și circa 334 mii de persoane cu puțină știință de carte. La finele anului de studii 1949-1950, în aprilie 1950 au fost organizate examene. În urma examenelor, în grupele de persoane cu puțină știință de carte au fost transferate peste 78 mii de persoane, iar 50 mii de persoane cu puțină știință de carte au fost considerate ca absolvente ale cursurilor. Dar s-a dovedit că „mulți analfabeți au fost transferați în grupele celor cu puțină știință de carte fără să fi însușit în mod trainic materialul programei”. A fost luată decizia de a organiza învățământul suplimentar în perioada de vară. Dar nici această acțiune nu s-a soldat cu rezultatele scontate. Circa 13 mii de analfabeți transferați în grupele celor cu puțină știință de carte, conform rezultatelor anului de studii 1949-1950, nu au fost în stare să învețe materialul prevăzut pentru cei cu puțină știință de carte și au fost retransferați în grupele analfabeților [7].

Nu mai puțin complicată era situația în ce privește dezvoltarea școlii de cultură generală. În august 1945 a fost efectuată evidența copiilor între 7 și 15 ani, care a arătat că în anul 1945-1946 urmau să fie școlarizați 379 049 de copii, inclusiv 332 027 de copii – în învățământul primar general obligatoriu. Cu acest scop până la încheierea anului de studii respectiv a fost desfășurată următoarea rețea de școli: 14 590 primare, 302 – de șapte ani și 57 medii [8]. Însă de fapt aceste școli nu puteau funcționa normal în virtutea lipsei învățătorilor și a clădirilor pentru studii. După revenirea puterii sovietice, la sfârșitul anului 1944 în școlile din republică rămăseseră 1 195 de învățători din totalul de 10 760 care

lucraseră anterior [9]. Această situație a fost generată, în afară de moartea învățătorilor, de refugiul lor în masă în România de frica persecuțiilor sovietice. Conform estimărilor autorităților moldovenești, în România s-au evacuat 7 mii de profesori [10].

Pentru a recupera rapid deficitul de cadre didactice și a organiza de bine, de rău procesul de studii în școli, autoritățile republicii au apelat la măsuri extraordinare. În răstimp de două-trei luni, la cursuri speciale au fost pregătiți 4 520 de învățători dintre persoanele care absolviseră 7 clase de școală românească sau 4 clase de liceu românesc (care se considerau echivalente cu clasele 5-8 ale școlii sovietice). În afară de aceștia, 1 440 de învățători au fost re-evacuați în republică, iar alți 160 de învățători noi au venit din Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă. Astfel, până la începutul anului de studii 1944-1945 s-a reușit să fie aduși în școli 7 315 de învățători. Dar nivelul lor de pregătire era foarte redus – 69,5% aveau studii medii incomplete, inclusiv 27% n-au absolvit nici școala de șapte ani [11].

Fiind conștiente de lacunele instruirii la cursuri a învățătorilor, autoritățile și-au propus să pună la punct de urgență activitatea instituțiilor de învățământ pedagogice. Anume acesta era sensul principal al hotărârii Biroului organizatoric al CC al PC(b)U „Cu privire la măsurile de ajutor școlilor din RSS Moldovenească”, adoptată la 13 martie 1945 [12]. Hotărârea îi cerea CC al PC(b) al Moldovei „să adopte măsuri serioase de consolidare a instituțiilor de învățământ pedagogice din republică, asigurându-le cu cadre didactice calificate, încăperi pentru studii și cămine, precum și să adopte măsuri de îmbunătățire a deservirii materiale și de trai a studenților”. În hotărâre era prevăzută deschiderea până la începutul anului 1945-1946 a două școli pedagogice noi la Cahul și la Soroca (a câte 100 de elevi), precum și a institutului de învățători la Bălți (120 de studenți).

Pentru a pregăti învățători pentru clasele 1-4 se permitea organizarea cursurilor de șase luni cu 500 de persoane. Dar la acestea erau admise doar persoanele cu studii medii complete. Se interzicea pregătirea la cursurile pedagogice a învățătorilor care nu aveau studii medii. Auditorii fără studii medii, care erau deja instruiți la cursuri, urmau să fie transferați la școlile pedagogice. Învățătorii fără studii medii, care lucrau deja, urmau să-și încheie studiile la școlile pedagogice, iar învățătorii claselor 5-10 fără studii corespunzătoare – la institutul de învățători sau la cel pedagogic.

Concomitent, în legătură cu deficitul enorm de manuale, Editura de stat a RSFSR [13] a fost obligată să tipărească de urgență (până la 1 august 1945) 300 mii de manuale în „limba moldovenească”. Al-

tele 20 mii de manuale în limba rusă urmau să fie trimise de la Moscova pentru clasele 8-10 ale școlilor moldovenești și pentru școlile pedagogice.

Indicatorii cantitativi ai îndeplinirii acestei hotărâri erau impresionanți. În doi ani (anii de studii 1944-1945 și 1946-1947) numărul celor care își făceau studiile la institutele de învățători și la școlile pedagogice a crescut de 2,5 ori. Învățătorii care nu aveau studii de șapte clase sau speciale au studiat la cursurile de pregătire după programele școlii de șapte ani cu înscrierea lor ulterioară la școlile pedagogice fără frecvență. 2 mii de învățători s-au întors din armată și au venit din regiunile estice ale URSS.

Ca rezultat, la finele anului 1946 numărul total al învățătorilor a crescut la 10,1 mii de persoane față de 7,3 mii la sfârșitul lui 1944. În anul de studii 1945-1946 funcționau 1871 de școli cu 360,8 mii de elevi. Dacă în anul de studii 1944-1945 școlile dispuneau de 457 de mii de manuale, în anii 1945 și 1946 li s-au dat suplimentar peste 1,5 milioane de manuale [14].

Cu toate acestea, succesele în dezvoltarea școlii din punctul de vedere al indicatorilor calitativi și al necesităților reale erau extrem de modeste. Pregătirea accelerată a învățătorilor nu permitea să fie rezolvată problema nivelului redus al instruirii lor. Dintre cei 9 111 de învățători aflați în evidență în anul de studii 1945-1946, doar 485 aveau studii superioare. Majoritatea covârșitoare a învățătorilor (5 388) aveau studii medii incomplete, iar 1 047 nu absolviseră nici școala de șapte ani [15]. Ce-i drept, deja la începutul următorului an de studii, din contul pregătirii la cursuri s-a reușit reducerea numărului învățătorilor fără studii de șapte clase la 700 [16]. Conform calculelor, pentru anul de studii 1946-1947 erau necesari suplimentar încă 3,7 mii de învățători, adică în total – 12,8 mii. În realitate, după cum am

mai menționat, s-a reușit asigurarea școlilor cu 10,1 mii de învățători. Deficitul de învățători era depășit prin metode ca majorarea sarcinii învățătorilor pe materii în clasele 5-10 și lucrul cu două clase în loc de una a învățătorilor școlilor primare [17].

Baza tehnico-materială a școlilor era slabă. La începutul anului de studii 1945-1946 școlile erau amplasate în 1 551 de clădiri speciale și 1 221 de clădiri adaptate, cu un total de 5 821 săli de clasă. În acestea studiau 10 149 de clase cu peste 300 mii de elevi [18]. O mare parte a clădirilor școlare erau case țărănești obișnuite, care nu corespundeau normelor sanitare școlare elementare. Multe săli de clasă nu erau mobilate, nu aveau în primul rând bănci. Ca rezultat, din cauza lipsei sălilor de clasă și a mobilei școlare jumătate dintre elevi învățau în schimbul doi. În anul de studii următor, 1946-1947, situația urma să se complice și mai mult, deoarece planurile prevedeau înscrierea elevilor în aproape 10,4 mii de clase. Nu erau manuale suficiente. Pentru tot anul de studii 1945-1946 fiecărui elev îi reveneau câte 7 caiete.

În urma deficitului de combustibil, în multe școli lecțiile se desfășurau la temperaturi joase și chiar în clase absolut neîncălzite [19]. Controlul efectuat într-un șir de școli din raionul Slobozia în anul de studii 1947-1948 a depistat următorul tablou: „Băncile și mesele cu bănci sunt stricate și murdare, hărțile geografice care atârnă în clase sunt foarte rupte și acoperite de praf, în încăperile școlii podeaua e de lut și nu se face sistematic curățenie, în încăperi e înăbușeală. Mesele învățătorilor se clatină și sunt făcute din scânduri rupte, iar în filiala școlii ucrainene nr. 3 învățătoarea face lecția în clasă în picioare din cauza lipsei scaunelor și a taburetelor în școală” [20].

Nivelul general redus de cultură, precum și condițiile extrem de grele de viață ale populației, agra-

„Școala nouă” de sorginte sovietică (foto din arhiva personală a autorului)

vate de foametea postbelică de durată, nu le permiteau multor copii să învețe. Mulți dintre ei nu aveau nici măcar îmbrăcăminte și încălțăminte ca să poată merge la școală. În primii ani postbelici nu s-a reușit introducerea în republică a învățământului primar general obligatoriu. Potrivit datelor oficiale (mai degrabă, „înflorite”, în anul de studii 1945-1946 în afara școlii s-au pomenit 48 350 de copii din cei 378 mii de vârstă școlară. Cea mai nefavorabilă situație în acest sens se atesta în județele Cahul, Orhei, Bălți și în raionul Tiraspol. Era deosebit de mare numărul copiilor neșcolarizați în școlile moldovenești. Nu erau îndeplinite planurile de completare a claselor superioare ale școlilor de șapte ani și celor medii, deoarece adolescenții nu-și puteau permite să învețe din cauza condițiilor materiale dificile de viață ale familiilor lor [21]. În anul de studii 1947-1948 în școli iarăși nu învățau 20 mii de copii [22], în anul de studii 1950-1951 – peste 19 mii [23]. Dar chiar și elevii înscriși la școli în multe cazuri le frecventau rareori. În anul de studii 1945-1946 media frecvențării pe republică era de 80%, dar într-un șir de școli din județele Orhei și Chișinău acest indicator era între 40 și 63%. Una din cauzele principale ale situației date era foametea și lipsa hainelor. Mulți copii, mai ales în perioada lucrărilor agricole, erau nevoiți să-și ajute părinții la muncă [24]. Cu toate că situația se ameliora treptat, nivelul de frecvență în multe școli a rămas scăzut și în anii următori [25].

În definitiv, rezultatul calificării insuficiente a învățătorilor, al bazei tehnico-materiale slabe a școlilor și al nivelului de viață mizer al populației era nivelul jos de predare și însușire a programelor școlare. Raportul Secției școli a CC al PC(b) al Moldovei pentru anul de studii 1945-1946 conținea informații importante referitoare la rezultatele învățământului școlar. În el se comunica, în particular, următoarele [26]: „În majoritatea școlilor din republică predarea multor materii se efectuează la nivel nesatisfăcător, fapt ce se explică în primul rând prin lipsa materialelor metodice ilustrative necesare și pregătirea slabă a părții covârșitoare a învățătorilor. Recapitularea materialului studiat în anii precedenți de studii deseori nu este făcută pentru că nici învățătorii înșiși nu stăpânesc în măsură deplină materialul factologic, nu pot distinge esențialul, face generalizarea, confrunța faptele și trage concluziile necesare... S-a stabilit că mulți învățători nu efectuează verificarea serioasă și sistematică a cunoștințelor elevilor, pun nejustificat note mari, scăzând astfel exigența față de cunoștințele elevilor și nu îi deprind cu îndeplinirea insistentă, regulată a sarcinilor... În multe școli lipsește lucrul sistematic asupra dezvoltării exprimării orale și scrise a elevilor, asupra dez-

voltării gândirii logice a copiilor, a deprinderii lor să lucreze de sine stătător. Drept urmare, în pofida unei relative ameliorări a predării în comparație cu anul trecut, calitatea cunoștințelor elevilor din majoritatea școlilor e departe de a fi satisfăcătoare. Aceasta se referă înainte de toate la școlile sătești, în care cadrele didactice sunt cu mult mai slabe”.

La un nivel redus, după cum rezulta din raport, era predată în școli „limba moldovenească”: „Copiii citesc lent, inexpressiv, limba vorbită e dezvoltată slab, limbajul e sărac. Gramatica limbii moldovenești este studiată insuficient, elevii fac prost analiza gramaticală a propozițiilor. Cunoașterea ortografiei e slabă”. Controlul lucrărilor de examen a 165 de elevi din patru clase ale diferitelor școli sătești, efectuat de Institutul de perfecționare a învățătorilor, a arătat că doar 14 elevi au comis câte 1-3 greșeli, 33 de elevi – între 4 și 7 greșeli, iar 118 elevi au comis mai mult de 7 greșeli fiecare. Extrem de slab decurgea însușirea de către elevi a limbii ruse chiar și în școlile în care limba rusă era limba principală de predare. Dintre 1 582 de elevi din clasele 5-10 ale școlilor din Chișinău, 338 erau corigenți la limba rusă. Studiul limbii ruse în școlile moldovenești era organizat și mai prost. În raportul Secției școli a CC al PC(b)M se spunea în această ordine de idei: „Deosebit de proastă este situația în școlile sătești, care reprezintă $\frac{3}{4}$ din numărul total al școlilor. Cauza principală constă în faptul că majoritatea covârșitoare a învățătorilor nu știu limba rusă, nu cunosc nici măcar la nivelul elementar metodică predării. Ajutorul din partea asociațiilor metodice este insuficient. Situația se complică și pentru că școlile n-au fost asigurate deloc cu manuale de limba rusă. Chiar și învățătorii calificați își limitează predarea la a scrie pe tablă cuvinte rusești cu traducerea lor în limba moldovenească, citirea și învățarea pe dinafară a textelor rusești. Unii învățători predau în limba moldovenească. Deprinderile elevilor sunt foarte slabe, ei nu știu să se folosească de cuvinte și să alcătuiască din ele cele mai simple propoziții. Deseori elevii recită poezii sau expun cele citite fără să înțeleagă ce spun”.

Situația creată era deosebit de iritantă pentru autorități, deoarece însușirea limbii ruse de către populația republicii era considerată una din sarcinile prioritare ale statului, cea mai importantă metodă de integrare a Moldovei în componența URSS. În definitiv, nivelul scăzut al predării și însușirii materialului se reflecta în rezultatele promovării elevilor dintr-o clasă în alta și în listele de absolvenți ai școlilor. În anul de studii 1945-1946, din cei 330 699 de elevi înregistrați la sfârșitul anului de studii, au trecut clasa și au absolvit școala 245 167, adică 74,1%; au rămas repetenți 73 220 de elevi, adică 22,1%; s-a

amânat pentru toamnă examenul pentru 12 276 de elevi, adică 3,8%. Ce-i drept, aceste cifre erau un pic mai bune decât cele din anul precedent, când constituiau, respectiv, 70,1%, 24,4% și 4,9% [27].

În anii următori autoritățile au depus eforturi mari pentru a îmbunătăți situația din școli. În primul rând, s-a acordat o atenție deosebită pregătirii cadrelor didactice. În anul de studii 1944-1945 în școlile din RSS Moldovenească erau 7 315 de învățători, iar peste nouă ani, la sfârșitul anului de studii 1952-1953 – 18031, adică de 2,5 ori mai mulți [28]. Ca nivel de studii, învățătorii din anul 1944, în majoritatea lor absolvenți ai școlilor pregătiți în pripă la cursuri, se deosebeau substanțial de învățătorii din 1953, care în mare parte absolviseră instituțiile de învățământ superior și institutele de învățători.

În general însă, creșterea impresionantă a numărului învățătorilor devansa vizibil procesul de ameliorare a calității instruirii lor. În ciuda tuturor eforturilor de pregătire a cadrelor, în anul de studii 1953-1954 în școlile din republică activau 8 027 de învățători (42% față de numărul lor total), care nu aveau studiile necesare pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu. Era deosebit de proastă situația în ce privește clasele 5-7 ale școlilor de șapte ani și medii, în care din 9 697 de învățători 4 957, adică mai mult de jumătate, nu aveau studiile corespunzătoare, inclusiv 660 care nu aveau nici măcar studii medii. Din cei 7 256 de învățători care predau la clasele 1-4, 2 334 nu aveau studii medii, iar 2 118 aveau doar studii medii generale, adică pur și simplu absolviseră școala. Erau selectate cu greu chiar și cadrele calificate pentru a conduce școlile. Din cei 278 directori de școală medie, în anul de studii 1953-1954, 97 nu aveau studii superioare, din cei 946 de directori ai școlilor de șapte ani – 308 aveau studii medii, iar 17 nu le aveau nici pe acestea, din 663 de șefi ai școlilor primare 425 nu aveau studiile medii pedagogice, necesare pentru îndeplinirea acestor obligații, inclusiv 214 nu aveau în general studii medii.

Totuși, nici existența diplomei de studii nu garanta un nivel bun de pregătire a învățătorului. După cum se menționa într-un memoriu informativ al Secției școli a CC al PCUS, din care am preluat datele citate mai sus, sesiunile de examinare în instituțiile de învățământ superior pedagogice demonstrau „un nivel extrem de jos al pregătirii absolvenților instituțiilor pedagogice”. Era o consecință a lucrului prost al instituțiilor de învățământ superior, a bazei lor tehnico-materiale slabe și a insuficienței cadrelor de profesori și conferențieri [29].

Ca și în alte domenii ale culturii și economiei, în școală își păstra acuitatea problema pregătirii cadrelor naționale. Din cei 18 mii de învățători care

lucrau în republică la 20 mai 1953, moldovenii erau 9548 la număr [30]. Această situație constituia una din cauzele deficitului considerabil de învățători în școlile de la sate. În multe dintre acestea lipseau în general învățătorii cu studii superioare, ei încercând să-și găsească de lucru în orașe. După cum raporta la CC al PC(b)M conducerea Ministerului Învățământului al RSSM în februarie 1951, completarea școlilor sătești cu învățători care știu limba moldovenească se confrunta cu mari dificultăți. „Mulți dintre învățătorii trimiși la sat refuză să plece din orașe și din raioanele de pe malul stâng... În legătură cu aceasta, din 92 de învățători convocați la convorbire la Ministerul Învățământului, 68 au refuzat categoric să ia îndreptarea, declarând fie că rămân fără lucru, fie că pleacă din sistemul Ministerului Învățământului” [31]. Această tendință a învățătorilor de a refuza să lucreze la sat și-a păstrat caracterul permanent [32].

Obiectul grijii deosebite a autorităților era „prelucrarea ideologică” a învățătorilor, ca o condiție importantă a influențării ideologice a tinerei generații. Nivelul ideologico-politic inițial al cadrelor didactice a fost definit la plenara a V-a a CC al PC(b) al Moldovei din luna mai a anului 1945 astfel: „Dacă un procent atât de mare al învățătorilor din RSS Moldovenească a plecat cu românii și rămâne în continuare acolo, se vede că noi nu am dus multe până la capăt în anii 1940-1941 în domeniul educației intelectualității Moldovei, în domeniul educației învățătorilor, pentru a atrage majoritatea învățătorilor de partea noastră” [33]. Între cei peste 9 mii de învățători, în anul de studii 1945-1946 erau doar 72 de membri ai PC(b)U și 69 de candidați [34]. O parte importantă a învățătorilor s-a format în condițiile României burgheze și erau dispuși fie ostil, fie critic față de noua ordine sovietică. Ministerul Securității Statului (MSS) al Moldovei înregistra deseori stările de spirit antiguvernamentale ale învățătorilor. Într-un memoriu informativ al MSS adresat conducerii Biroului CC al PC(b)U pentru Moldova din 7 iulie 1947 erau reproduse exemple de felul următor:

„În județul Bender, învățătorul de la școala primară Țulea Avraam Ivanovici... își exprimă nemulțumirea de restabilirea puterii sovietice în Moldova, el spune: „Ar fi bine ca frontiera cu România să fie pusă nu pe râul Prut, ci pe râul Nistru, mulți așteaptă asta, dar când va fi ceasul acesta fericit, eu nu știu. Se vorbește foarte mult în această chestiune, dar cum să crezi în aceste vorbe, oamenii care se duc în Ucraina Apuseană după pâine, acolo zic că schimbarea trebuie să fie neapărat, iar că dau pâine acum, apoi e ajutorul din America”.

Învățătorul școlii din Tănătari Afteni Vladimir

Ustinovici... într-o discuție despre alegerile în Sovietul Suprem al RSS Moldovenești a declarat: „Dacă organele sovietice nu i-ar speria pe țărani cu represiviunile, în perioada votării nimeni dintre țărani n-ar vota, așa însă ne obligă forțat, iată eu sunt învățător și tot nu cred în puterea sovietică, ce spun lucrătorii sovietici, totul este incorect, ei numai minciuni spun”.

Învățătorul Osacii Savva Petrovici... laudând cultura germană, povestea: „În Germania oamenii sunt foarte culți, toți trăiesc foarte bine, casele lor sunt bune, acolo învățătorii nu trăiesc ca la noi, în Uniunea Sovietică, dar nu-i nimic, noi n-o să lucrăm mult timp ca învățători, pentru că anul acesta va fi război, iată o să vedeți și o să vă amintiți de cuvintele mele”.

Denisov Iacov Nichiforovici, învățător la școala medie nr.1 din orașul Bender, spunea: „Acum peste tot e samavolnicie și dezordine, care se explică prin faptul că toată populația e preocupată de gândul la o bucată de pâine și reduce totul la asigurarea intereselor personale. Războiul Angliei și a Americii contra URSS este inevitabil, iar cât privește spatele frontului nostru, trebuie spus că el a devenit cu mult mai slab, decât era în războiul trecut, ca să nu mai vorbim de Basarabia, spatele frontului este deosebit de slăbit”.

Ceremba Clavdia Ivanovna, învățătoare la școala din satul Chițcani, ... spunea: „Toată lumea s-a unit contra URSS și îi va distruge pe dușmanii urâți – comuniștii, care doar scriu că la ei e bine, dar de fapt poporul moare de foame. Să cumperi produse la piață nu este accesibil, învățătorii umblă ca niște calici, agronomul iată umblă în rupturi și nu este în stare să se îmbrace. Era cu totul altfel în România, când intelectualitatea era sătulă și îmbrăcată”.

Putea Mihail Macarovici, învățător la școala primară din satul Larga, spunea: „Eu nu doresc putere sovietică. Eu vreau ca Basarabia să fie de sine stătătoare, iar puterea sovietică îi exploatează pe oameni. Basarabienii erau oameni cinștiți, dar au venit rușii, i-au învățat pe basarabeni să fure”.

Botnari Vasili Iacovlevici... învățător în satul Trebisăuți, în mai 1947, în legătură cu faptul că i s-a propus să ia parte la difuzarea împrumutului, a declarat: „La ce-mi trebuie lucrul acesta, ca pe urmă să mă chinuiască românii ca activist sovietic? Lasă-i să se ducă să difuzeze împrumutul cei care vor să fie pedepsiți de români. Totuna în Basarabia puterea sovietică nu se menține mult timp. Aici au fost românii, tot ei vor fi”.

Învățătorul școlii din satul Sărata Galbenă, raionul Cotovschi, Scripnic Pavel Safronovici, în ziua alegerilor în Sovietul Suprem al RSSM spunea: „Aceste alegeri sunt numai de ochii lumii, comuniștii știu din timp că acei care au fost numiți candidați vor câștiga”. În timpul campaniei de semănat tot el

spunea: „Împrumutul cu semințe și alimentară le este dat săracilor și mijlocașilor, iar pe cei înstăriți nu-i au de oameni. Asta poate fi numai la puterea sovietică. Va veni timpul colectărilor de pâine, apoi în primul rând după pâine vor veni la cei înstăriți și iar vor lua totul”.

Învățătorul școlii din satul Mătăsari, raionul Leova, Beșan Feodosi Grigorievici... a declarat: „În România, chiar dacă nu-i recoltă, dar acolo regele îi aprovizionează pe țărani mai bine. României îi ajută Anglia și America, care îi dau României fonduri mari de pâine și de alte produse. Nouă numai ne vorbesc și ne promit mult, dar țăranilor nu le dau nimic. Le-au pus țăranilor așa un jug, că n-au unde se duce. Dacă va mai fi așa încă luni, apoi tot poporul moldovenesc va pieri”...

Zagrujinski Nichifor Dmitrievici, învățător la școala din Cotovschi... într-o convorbire cu colegii săi spunea: „De la învățători puterea sovietică cere foarte multe, dar îi asigură foarte rău, învățătorii suferă de foame. Iată cunoscutul meu învățător Potânga Vasili e bolnav de distrofie. Așa învățătorii pot trăi doar în orânduirea sovietică, unde sunt colhozuri. În alte țări, ca în România, se manifestă o grijă adevărată față de învățători”...

Învățătoarea de la școala din satul Costești, raionul Cotovschi, Todica Vera Alexeevna... a declarat: „Acum învățătorilor le e foarte greu de trăit, îi lasă pe toți să moară de foame. La români noi trăiam foarte bine, aveam ce mânca, primeam un salariu decent și nu sufeream de foame ca acum cu puterea sovietică”...

Învățătorul școlii din s. Mălești raionul Cotovschi Cucu Nicolai Anisimovici... a declarat: „Parcă într-un asemenea stat se poate trăi liniștit. Este statul terorii și al foametei. România este un stat mic și ne hrănea pe toți, iar acum chiar și copiii învățătorilor suferă de foame și stau desculți și dezbrăcați. Degrabă se va rezolva chestiunea despre soarta Basarabiei. Basarabia va fi din nou românească”...

Învățătorul din satul Zberoaia raionul Nisporeni Grițevschi Serghei Sidorovici... într-o convorbire despre starea învățământului public a declarat: „Înainte românii se interesau mai mult de învățătura copiilor decât rușii. În cărțile lor rușii scriu că pe vremea țarului în Donbass poporul era exploatat cu cruzime, iar acum e și mai rău, poporul este pus cu de-a sila să lucreze, iar dacă refuzi te vor băga la pușcărie” [35].

După cum arată aceste afirmații, un șir de învățători moldoveni erau nemulțumiți de situația lor sub puterea sovietică. La fel ca și restul populației Moldovei, învățătorii și familiile lor sufereau de foame și de condițiile materiale grele de trai. Deseori ei lucrau în încăperi școlare reci și efectuau un volum

de lucru dublu în virtutea deficitului de cadre. Învățătorii moldoveni au aflat foarte repede că în URSS învățătorimea, în pofida lozincilor proclamate, nu se bucura de autoritate reală. Atitudinea față de pedagogi a fost într-o anumită măsură ilustrată de cazul învățătoarei Palmarciuc din raionul Vertiujeni. La 30 martie 1948 ea s-a adresat cu o plângere unui deputat, înștiințându-l despre batjocura la care este supusă din partea directorului școlii. Directorul a alungat-o în plină iarnă din sediul școlii, trimitea la ea acasă elevi ca să-i ia patul care aparținea instituției. Într-un bilețel adus de copii învățătoarea era învinuită că a furat lemnele școlii. Copiii au citit bilețelul și au ofensat pedagogul, numind-o hoată. La 1 aprilie reclamația a ajuns la Secția agricolă (!) a CC al PC(b) al Moldovei, de unde a fost transmisă la Secția școlii (nu e cunoscută data la care a fost transmisă). Abia la 2 mai Secția școlii a CC a expediat copiile reclamației la Ministerul Învățământului și la CR Vertiujeni al PC(b)M. N-a parvenit niciun răspuns la aceste demersuri. Iar la 22 septembrie, pe marginea reclamației a fost făcută nota formală cum că învățătoarea e restabilită la lucru. Nu era adevărat. La 3 septembrie, soțul lui Palmarciuc, alungat din școală împreună cu ea, a scris un alt demers la Secția școlii a CC al PC(b) al Moldovei, comunicând că el și soția lui stau fără lucru și nu pot pleca la Chișinău. Ei rugau să fie transferați la lucru în alt raion și să le fie trimis prin poștă ordinul de numire. Pe scrisoare a fost făcută o notă cu privire la un telefon la Ministerul Învățământului și restabilirea acestor învățători la lucru, deși ei rugau să fie transferați în alt raion. Despre atitudinea urâtă a autorităților locale anunța și învățătoarea din raionul Vertiujeni Muratova, la fel concediată împreună cu soțul și rămasă fără mijloace de existență. La reclamațiile ei, precum și la reclamațiile învățătoarei Burovei, concediată de la o școală din Chișinău, și ale învățătorului Fârlădani din raionul Bender Secția școlii a CC al PC(b) al Moldovei n-a dat niciun răspuns [36].

Atitudinea suspicioasă față de învățători, mai cu seamă față de cei dintre ei care au lucrat sau și-au făcut studiile în România, era cauza epurărilor permanente în sistemul învățământului. Mulți învățători și metodiști ai Ministerului Învățământului erau supuși discriminării [37], excluși din sistemul învățământului public sau chiar arestați în virtutea originii sociale „incorecte” sau a „activității antisovietice”. În decursul operațiunii „Sud”, în iulie 1949 din Moldova au fost deportați 354 învățători. Un șir de învățători au fost condamnați la termene mari de detenție în lagăre [38]. Dar chiar și după aceste epurări organele securității de stat continuau să „demaște” „elemente străine” printre învățători.

Astfel, într-un comunicat special al MSS al RSS Moldovenești, expediat la 16 decembrie 1952 conducerii republicii, se anunța despre „poluarea” Ministerului Învățământului al RSSM cu „elemente socialmente străine”. De exemplu, E.G. Mușincaia, care lucrase anterior ca inspector-metodist al Direcției școli a fost transferată în funcția de învățător de limbă rusă la o școală din Chișinău. Cu toate acestea, MSS o urmărea în continuare, acuzând-o de legături de rudenie cu unul dintre conducătorii comunității basarabenilor din România și de faptul că a locuit pe teritoriul ocupat. Era similară și soarta directorului școlii nr. 28 din Chișinău, a învățătorului cu mare vechime de muncă M. E. Cravenco, care fusese anterior demis din funcția de inspector al Direcției școli în legătură cu originea sa „dintr-o familie de chiaburi mari” și „stările de spirit naționaliste”. Directorul școlii nr. 7 din Camenca I. F. Zama era acuzat de faptul că provenea din familia unui psalmist și a făcut serviciul militar în armata română. Șeful școlii de șapte ani din Bolotina M. N. Șor era suspectat că ar fi „fiul unui mare negustor”, iar învățătorul de matematică din satul Mălăiești, raionul Bolotina, N. C. Volneanski – de „complicitate cu ocupații”. A.A. Biletov, absolvent al Universității din Iași, care preda limbile germană și franceză la școala medie din Olănești, se afla sub o supraveghere deosebită, deoarece provenea „din familie de moșier, fost colonel al armatei țariste și a fost însurat cu o româncă care a învățat împreună cu el la Universitatea din Iași” etc.

Comunicatul special conținea informații compromițătoare despre 20 de învățători și directori de școli. În afară de acestea, în document se afirma că „în ultimii ani Ministerul Securității de Stat al RSSM a demascat și a arestat ca participanți ai organizațiilor antisovietice un șir de lucrători ai Ministerului Învățământului”. Astfel, cu acuzația de apartenență la „organizația antisovietică de gherilă „partidul libertății” au fost arestați circa 20 de învățători din raioanele Cărpineni, Cotovschi (Hâncești) ș. a. Câțiva învățători din raionul Căinari au fost condamnați „ca participanți ai organizației antisovietice teroriste formate din persoane de naționalitate bulgară”. Directorul școlii din Congaz a fost condamnat la 25 de ani de lagăre ca „agent al spionajului turc”, iar un învățător al școlii din satul Chițcani, raionul Bender, fusese osândit pe același termen „ca agent al spionajului românesc” [39].

Fără îndoială, presiunile și epurările de cadre și-au jucat rolul în consolidarea loialității politice și eradicarea gândirii „eretice” în mediul didactic. Dar și-au spus cuvântul în acest proces și alți factori. În pofida condițiilor dificile de muncă și de viață, noua

învățătorime moldovenească în masa ei de bază se forma și își căpăta studiile anume în anii puterii sovietice, de aceea era cât se poate de loială și chiar fidelă acesteia. Mulți învățători, mai ales cei care proveneau din cele mai sărace straturi ale țărănimii, tratau posibilitatea de a face studii și de a se rupe de munca țărănească grea drept o avansare importantă pe scara socială. Iar gradul scăzut de instruire a multor învățători a contribuit într-o anumită măsură la însușirea necondiționată de către ei a clișeelelor propagandistice sovietice și a sistemului de învățământ ideologizat.

Deși reducerea numărului școlilor cu începere din anul de studii 1951-1952 s-a produs în legătură cu lichidarea unui șir de școli mici și construcția altora mai mari, în general, numărul total al școlilor în perioada examinată a crescut ne semnificativ. Mai substanțiale erau schimbările calitative. Creștea în ritmuri alerte, în legătură cu introducerea învățământului de șapte ani obligatoriu, numărul școlilor de șapte ani și al celor medii. Se reducea corespunzător numărul școlilor primare. Totodată, rămânea vizibil decalajul în aprovizionarea școlilor din orașe și a celor de la sate. Cu toate că în sate locuia majoritatea populației republicii, numărul școlilor de șapte ani și al celor medii din localitățile rurale era mai mic decât din cele urbane.

Existau probleme mari în ce privește asigurarea școlilor cu încăperi. Din cele 1 887 de școli care funcționau la jumătatea anului 1954, doar 90 dispuneau de blocuri-tip școlare. 80 de școli se aflau în stare avariată. Starea edificiilor școlare era ilustrată și de exemple concrete. Școala de șapte ani din satul Ustia, Glodeni, era amplasată în cinci case, dintre care școlii îi aparținea o singură casă care se năruia. În aceasta erau trei săli de clasă semiobscuri, în care tavanul se lăsa în jos și se ținea pe proptele. Școala medie din Sturzovca, același raion, era amplasată în șapte case, situate la distanțe de până la doi kilometri una de alta. Planurile de construcție a școlilor noi nu erau îndeplinite sistematic. Calitatea construcțiilor era foarte proastă. Era tipică situația școlilor medii din Cărpineni și Bolotina, date în exploatare în anul de studii 1952-1953. Ele nu erau încălzite, deoarece sobele fuseseră clădite greșit. Elevii stăteau la ore în haine de stradă, lecțiile erau deseori anulate. Școala medie din Caterinovca, raionul Camenca, a fost dată în exploatare în 1950, iar în anul 1952 i-a căzut tavanul etc. [40]

Calitatea proastă a cadrelor didactice, condițiile nesatisfăcătoare de studii și, mai cu seamă, nivelul redus de viață al populației nu permiteau în ultimă instanță să fie soluționate problemele principale ale educației – nefrecventarea în masă a școlilor și cali-

tatea proastă a instruirii. În cursul întregii perioade postbelice un număr considerabil de copii nu frecventau școlile. În anul de studii 1945-1946 au fost înregistrați 27 168 de copii care nu erau cuprinși de învățământul primar de patru clase obligatoriu pe atunci. Introducerea învățământului, obligatoriu de șapte ani a condus la extinderea contingentelor de copii pasibili de instruire obligatorie. La rândul său, acest fapt împiedica, în pofida eforturilor depuse, combaterea fenomenului nefrecventării.

În anul de învățământ 1953-1954, potrivit datelor Secției școli a CC al PC(b) al Moldovei, 22 908 de copii nu frecventau școala. Ba chiar cifra era diminuată artificial, deoarece se ducea prost evidența copiilor care urmau să fie instruiți și evidența frecventării școlilor. Din cei 90 794 de copii înscriși la școală în anul 1947, în clasele de a șaptea în anul 1953 rămăseseră 35 551, adică 55 243 au părăsit școala. Cauza principală consta în situația materială grea a multor familii care nu-și puteau permite să trimită copiii la școală și, cu atât mai mult, să-i întrețină timp de șapte ani ca elevi. Încercările de a soluționa problema prin organizarea școlilor-internat, adică a transferului copiilor la întreținerea statului, nu s-au încununat cu succese mari. Numărul internatelor nu era suficient. Cele care funcționau erau deseori amplasate în încăperi rele, nu aveau mobilă. În aceste internate copiii trăiau în condiții antisani-tare, dormeau câte doi pe un pat, nu erau asigurați cu hrană caldă etc. [41]

Nivelul scăzut al pregătirii preșcolare, puțina știință de carte în masă în familiile elevilor, calitatea proastă a predării și absențele numeroase de la lecții au făcut ca problema repetenței să devină una cronică. Numărul repetenților constituia în anul de studii 1945-1946 peste 73 mii de persoane (22% din toți elevii), în anul de studii 1947-1948 – 60 mii (18%), în 1948-1949 – până la 70 mii (20%), în 1952-1953 – 61,4 mii (17%) [42]. Cota repetenților putea fi cu mult mai mare dacă notele nu erau majorate artificial în toate școlile. Învățătorii recurgeau la ea din cauza sistemului de raporturi în școala sovietică, orientat spre indicatorii formali ai „reușitei totale” [43]. După cum se menționa într-un memoriu al Secției școli a CC al PCUS din august 1954, această majorare avea un caracter de masă.

Astfel, un control a constatat că în școala de șapte ani din Sturzovca, raionul Glodeni, tezele la limba rusă ale elevilor au fost evaluate cu note pozitive, deși conțineau câte 10-15 greșeli ortografice. În clasa a 8-a din Chiriutnea, raionul Congaz, din 14 teze 13 au fost apreciate pozitiv de către învățători, după verificare constatându-se că doar 4 teze meritau note pozitive. „Tinzând să arate o reușită mai mare, unii învățători

trec cu vederea conștient greșelile elevilor sau le corectează. Faptele de acest fel au căpătat un caracter de masă pentru că organele învățământului public din RSS Moldovenească judecă despre activitatea școlilor doar după procente reușitei, fără să pătrundă în conținutul procesului de instruire și educație”, se afirma în memoriul Secției școli a CC [44].

În realitate, după cum se menționa în același memoriu, „nivelul de pregătire a elevilor care absolvesc școlile de șapte ani și cele medii este extrem de redus. Mulți elevi, mai ales din școlile moldovenești, nu capătă cunoștințele stabilite de programele de studii și au un nivel nesatisfăcător de instruire și cultură, fapt ce constituie o frână serioasă în pregătirea cadrelor naționale”. Din 380 de absolvenți ai școlilor care asigurau în anul de studii 1953-1954 admiterea la Tehnicumul agricol din Cucuruzeni, 230 de persoane au luat note nesatisfăcătoare la limba rusă și cea moldovenească, nefiind astfel admiși la examenele ulterioare. În total n-au susținut examenele 300 de persoane. Din 337 de persoane care s-au înscris pentru admiterea la Tehnicumul agricol din Grinăuți, 226 de persoane, sau 67%, n-au susținut examenele la matematică.

Fapte similare aveau loc aproape în toate instituțiile de învățământ din republică. După cum arătau examenele pentru atestatul de maturitate, „în unele școli elevii nu au studiat compartimente întregi ale programelor de studii la un șir de materii. Cunoștințele elevilor la limba și literatura rusă, mai ales în școlile de la sate, sunt extrem de primitive... Compunerile scrise de elevi pentru atestatul de maturitate nu au un caracter creativ și reprezintă deseori expunerea unor concepte schematice învățate pe de rost, făcute sub dictarea învățătorului, și de aceea sunt în majoritatea lor de același tip, scrise cu un limbaj sărac, incolor. În compunerile elevilor sunt multe greșeli gramaticale și deosebit de multe greșeli stilistice”.

În pofida campaniei de lichidare a analfabetismului și a numeroaselor hotărâri adoptate cu această ocazie de către autoritățile republicii, fenomenul n-a putut fi înlăturat încă în decursul multor ani. Recensământul populației din anul 1959 a depistat mii de analfabeți cu vârste între 9 și 49 de ani. Cei mai mulți analfabeți erau în raioanele Comrat, Cahul și Ungheni. Până și în Chișinău au fost înregistrați peste două mii analfabeți.

Depășirea nivelului jos de instruire în școli, lichidarea analfabetismului au necesitat cu mult mai mult timp decât se presupunea la sfârșitul anilor 1940.

În concluzie, se poate sublinia cu certitudine că prin aplicarea mecanismului epurărilor și a repressiunilor asupra învățătorimii locale și a intelectualității în general, noua conducere încerca să educe

„omul sovietic” devotat din punct de vedere politic noii orânduiri, ce trebuia să se încadreze perfect în sistemul propagandistic sovietic și al învățământului ideologizat.

Bibliografie

1. Российский Государственный Архив Социально-Политической Истории. (în continuare: РГАСПИ) Ф. 573. Оп. 1. Д. 4. Л. 25.
2. Sovietul Comisarilor Norodnici.
3. Comitetul Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Moldovei.
4. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. Культурное строительство в Советской Молдавии. 1940-1960. Кишинев, 1984. С. 159-162.
5. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 214.
6. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 9. Л. 15.
7. Arhiva Organizațiilor Social Politice din Republica Moldova (în continuare AOSPRM). F. 51. Inv. 9. D. 266. Ff. 174-176.
8. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 205. În alte surse sunt reproduse alte date referitoare la numărul școlilor, dar diferențele nu sunt semnificative. Vezi РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. 13. Л. 16.
9. РГАСПИ. Ф. 17. Оп. 117. Д. 501. Л. 174.
10. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 9. Л. 15.
11. РГАСПИ. Ф. 17. Оп. 117. Д. 501. Л. 174.
12. РГАСПИ. Ф. 17. Оп. 116. Д. 207. Л. 23-24.
13. Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă.
14. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 9. Л. 15.
15. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 26; Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 208.
16. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 9. Л. 15.
17. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 26.
18. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 171
19. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 32-34.
20. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 29. Л. 89.
21. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 205-206.
22. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 26. Л. 10.
23. Культура Молдавии за годы Советской власти. Культурное строительство в Советской Молдавии. 1940-1960. Т. 2. Ч. 2. Кишинев, 1985. С. 27.
24. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 1. С. 206-208.
25. Культура Молдавии за годы Советской власти. Т. 2. Ч. 2. С. 28.
26. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 1-34.
27. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 4-5.
28. РГАСПИ. Ф. 17. Оп. 117. Д. 501. Л. 174; AOSPRM. F. 51. Inv. 12. D. 431. F. 8.
29. Российский Государственный Архив Новейшей Истории (în continuare: РГАНИ). Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 140-141. Această situație era tipică pentru toată perioada postbelică. Astfel, în perioada sesiunii de vară

din 1949, din 3388 de învățători de la secția fără frecvență doar 45 % au susținut examenele și au fost promovați în anul următor de studii. În anul respectiv doar 318 persoane au absolvit secția fără frecvență (РГАСПИ. Ф. 573. Д. 41. Л. 2).

30. AOSPRM. F. 51. Inv. 12. D. 431. F. 8.

31. AOSPRM. F. 51. Inv. 10. D. 283. F. 6-7.

32. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 29. Л. 50; РГАНИ. Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 140.

33. РГАСПИ. Ф. 17. Оп. 45. Д. 1195. Л. 120.

34. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 26.

35. Arhiva Ministerului Securității Naționale a Republicii Moldova (în continuare: AMSN RM). Дело со спецсообщениями, возвращенными из ЦК КП(б)М за 1947 г. Т. 1. Кор. 4. Л. 197-214.

36. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 29. Л. 138-139.

37. Vezi, de exemplu, cazul învățătoarei de la școala de șapte ani din Băcioi L. I. Barbaneagra, care a fost supusă persecuțiilor pentru că în perioada războiului a

învățat mai întâi la Institutul de limbi străine din Odessa, iar apoi la Universitatea din orașul Sibiu din România. MSS o acuza pe Barbaneagra de faptul că „a fost expusă prelucrării ideologice active din partea ocupanților români”, precum și de relații cu „elementele dușmănoase” (AOSPRM. F. 51. Inv. 10. D. 129. F. 128-139).

38. AOSPRM. F. 51. Inv. 9. D. 17. F. 250-252.

39. AMSN RM. Дело со спецсообщениями, возвращенными из ЦК КП(б)М в 1952 г. Д. 3. Л. 196-209.

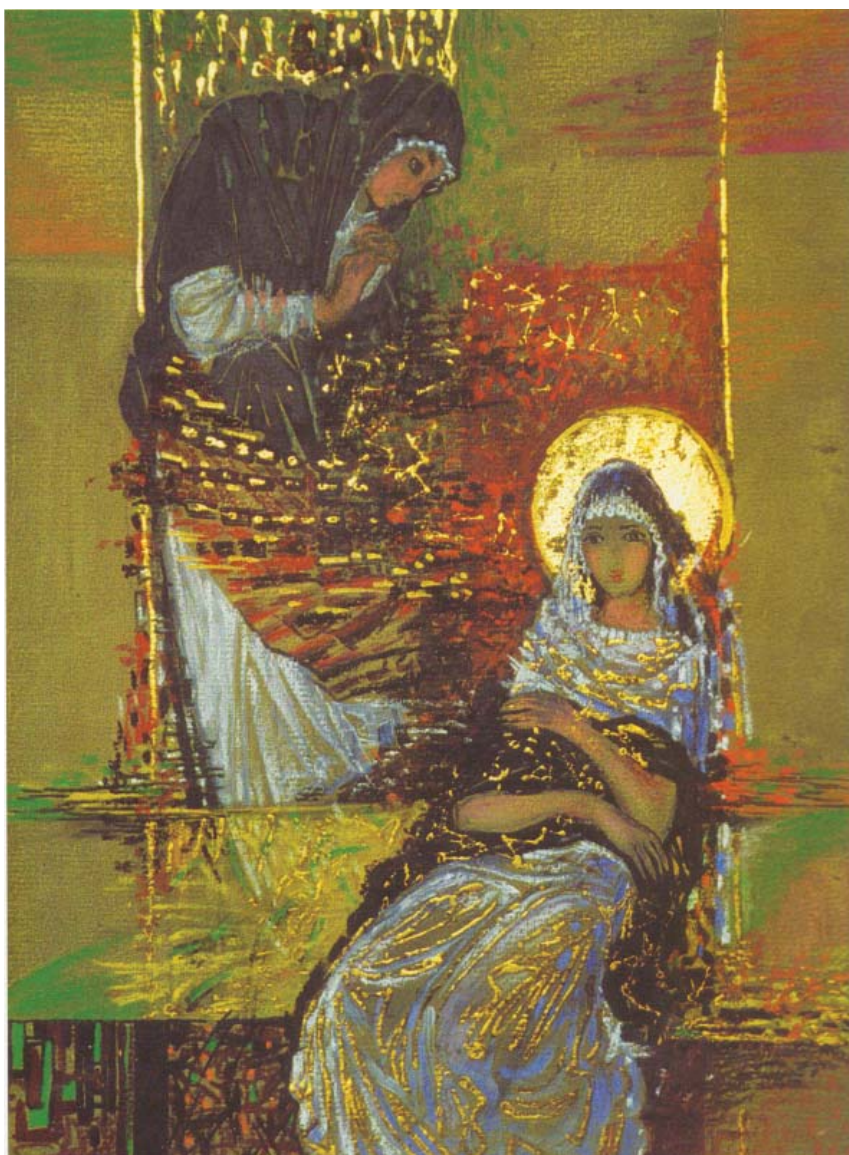
40. РГАНИ. Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 138-139.

41. РГАНИ. Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 138.

42. РГАСПИ. Ф. 573. Оп. 1. Д. 13. Л. 16; Д. 26. Л. 10; Д. 41. Л. 2; РГАНИ. Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 143; *Культура Молдавии за годы Советской власти*. Т. 2. Ч. 2. С. 60.

43. *Культура Молдавии за годы Советской власти*. Т. 2. Ч. 2. С. 58.

44. РГАНИ. Ф. 4. Оп. 9. Д. 1123. Л. 143.

Eudochia Zavtur. *Miorița*. 1997, 420×300 mm, tehnică mixtă